

Auhlnnatöc

392204

i

Veski, Leonhard

"Homo politicus."

no. 38

274.

Riikide suksessioon.

IA

8075.

1. detsembril 1938. a. kolmanda aukhima
väärilisens tunnustatud.

Autor: Leonhard Veski, matr. 13311.

K. Laake

Secretäri

Tartu, 1938.

88
Stoma pollicaris
1947

Revised 2000

1947

2/392204

K. J. J. J.

Tartu, 1948

Sisukord.

	Lk.
§. 1. Sissejuhatus	
§. 2. Riikide suhtsessiooni mõiste ja selle juriidiline laad.	18.
§. 3. Suhtsessiooni liigitusi	13
§. 4. Territoorium	24.
§. 5. Kodanikud	29.
§. 6. Rahvusvahelised õigused ja kohustused:	47.
a) rahvusvahelised õigused ja kohustused mis põhjenevad rahvusvahelise õiguse põhimõtetel	48.
b) üleminevad lepingulised õigused ja kohustused	51.
c) rahvusvahelised õigused ja kohustused mis tekkinud quasi ex contractu, ex delicto ja quasi ex delicto.	60.
§. 7. Diverse õiguslik korid	62.
§. 8. Varanduslikud õigused ja kohustused:	69.
a) aktiivsed varaõigused	70.
b) passiivsed varaõigused	75.

Kasutatud kirjandus:

Järgmised teosed on trustis mainitud ainult autori nimega või alljärgneva lühendusega, kusjuures nimele järgneb number osundat vastavale leheküljele teoses.

- Fenwick = C. G. Fenwick, *International Law*, 1924.
Huber = M. Huber, *Die Staatensuccession*, 1898.
Lawrence = T. J. Lawrence, *The Principles of International Law*, 1911.
Liszt = Ф. Листъ, *Международное право*, Перевод проф. В. Д. Грабаря, 1923.
Martens, I = Ф. Мартенс, *Современное международное право цивилизованных народов I*, 1904.
Oppenheim = L. Oppenheim, *International Law, I*, 1912.
Piip, õigus = A. Piip, *Rahvusvahelise õigus*, 1936.
Piip, süstem = A. Piip, *Rahvusv. õiguse süstem*, 1927.
Piip, Formine aasta = A. Piip, *Formine aasta*, 1934.
Schoenborn = W. Schoenborn, *Staatensuccession i. F. Hatschek u. K. Strupp, Wörterbuch des Völkerrechts und der Diplomatie*, 1925.
Scott = J. B. Scott, *Cases on International Law*, 1922.

Strupp = K. Strupp, Grundzüge des positiven
Völkerrechts, 1921.

Zimmerman = Zimmerman, М. А. Основы
нового международного права, 1924.

Jenks - C. Jenks, International Law, 1924

Huber - A. Huber, Die Völkerrechtslehre, 1918

Lawrence - F. Lawrence, The Principles of Inter-
national Law, 1918

Leite - K. Leite, Völkerrechtliche Aspekte, Tübingen
1922

Martens - K. Martens, Völkerrechtliche Grundzüge,
1922

Oppenheim - L. Oppenheim, International Law, 1916

Pigg - J. Pigg, Völkerrechtliche Grundzüge, 1926

Pigg - J. Pigg, Völkerrechtliche Grundzüge, 1927

Pigg - J. Pigg, Völkerrechtliche Grundzüge, 1928

Schubert - W. Schubert, Völkerrechtliche Grundzüge,
1924

Scott - J. B. Scott, Cases on International
Law, 1922

§.1 Aja muutuvast voolus riigid, kui rahvahelise õiguse subjektid, ei ole igavesti muutumatut ilmet. Aegajalt tingituna välisest ja sisemisest mõjutustest nad alluvad mitmesugustele muudatustele, mis haa- ravad riigi olulisi elemente. Need muudatused kannavad esikätt terri- toriaaset ilmet. Kui vaadelda Euroo- pa kaarti enne ja pärast maailma- sõda, siis näeme millised olulised muu- datused rükkide tekkimisel, muutu- misel ja kadumisel aset leidsid. Veel enam, see protsess jätkub ka veel käesoleval aastal. Sellest seisu- kohast vaadatuna on rahvusvahelise du tulipunkti asetunud Lääs-Euroopa oma huviküllaste sündmustega. Ter- ritoriaalse muudatustega käivad kaa-

sas muudatused leistes riigi elementide-
 des. Ühest küljest need riiki sees-
 miselt pünduvad protsessid oma-
 õiguslikus kvalifikatsioonis kannavad
 riigiõigusliku ilmet. Kuid muuda-
 tused ei pünduta riiki ainult sees-
 miselt, riiki üksikuna vaid koos teis-
 tega. Riigipiirides ette tulevad muudatu-
 sed ei esine teisiti kui ühe riigi maa-
 ala üleminekuna teise riigi koostisse.
 Kesk-koos ühe riigi võim, sinna lai-
 nel kogu teise oleleva või uuesti tekki-
 nud riigi impeerium. Tähtja kohta-
 ses mõttes, vähemalt asustamiskõlbu-
 liseks maakerajaks jammal, ei leidu. Ka
 riikide kadumine tänapäeval ei ole
 looduslik nähtus / mida see teoreetiliselt
 küll ka olla võiks / vaid rahvus-
 vahelise elu sündmus. Sellest seis-
 kohast vaadatuna ^{moodustavad} järelejäetud sünd-
 mused riikide vahelise probleemi.

Need sündmused ei haara ainult aja-
 osalisi endid, vaid sellis protsessis ei jää

üks kõrseks-ka kolmandad riigid, niivõit
 paljudest huvitidest on läkipõimi-
 tud rahvusvaheline elu. Nad ühel
 või teisel teel mõjustavad nende mün-
 datuste kujunemisprotsessi või aitavad
 korraldada asjaosaliste vahelisi suhteid.
 Kuid kõik need kolmandate riikide mõjus-
 tused ja sebitused puutuvad ainult asja
 formaalset külge - antud küsimuste
 lahendamise menetlust. Küsimus ise
 - asja tühim ja sellist olenevad õigus-
 likud järeldused puutuvad siiski ainult
 asjaosalistesse, muudatustest otseselt
 puudutatud riikidesse kui riisugustesse.

Need muudatused omalt seesmiselt
 iseloomult on kahepoolsed: ühel
 pool riik, kelle võim taganeb antud
 pindalalt, teisel pool riik, kelle võim
 selle asemele astub. Kord riik kui
 rahvusvahelise õiguse subjekt kaob
 täiesti, kord esinevad tas muuda-
 tused riigi suurenemise või vähenemise
 mõttes, kord tekib uus riik endise

pindalal. Kõigi sarnaste muuda-
tustega käivad kaasas muudatused
riikide õiguste ja kohustuste komp-
leksides. Osa neist hääneb, osa
püsib, need siirduvad koos pindala-
ga uuele riigile. Tekib õigusolmas
tuntud õigusjärgluse = suhtsessiooni
probleem.

Mõned teoreetikud siiski väidavad
vastu sellele üldiselt tunnustatud dok-
triinile ja väidavad et rahvusvahelise
õiguse subjektide suhtes suhtsessiooni
pole olemas.¹⁾ Nad väidavad, et rahvus-
vahelise õiguse subjektid hävivad ühes hä-
vinud subjektiga või muutuvad koos ri-
igi muutumisega. Kuid siiski see õpe-
tus pole leidnud pinda sõlmapiirramate
rahvusvahelise õiguse teoretikutite juures.
Kuigi on tõsi et teatud õigused ja ko-
hustused kaovad, siiski ei ole jü kaht-
lust et teatud õigused ja kohustused
tõeliselt ja reaalselt rahvusvahelise

¹⁾ Oppenheim, I, 126.

5
õiguse subjektile lähevad üle tema
tema eelkäijalt „ja niipalju kui
pärandumine leiab aset fakti läbi,
et üks rahvusvahelise õiguse subjekt
asub teise asemele riigi territooriumi
omandamisel, sääl ei ole kahtlust, et
niipalju kui see puutub üleminevates-
se õigustesse ja kohustustesse, siis rahvus-
vahelise õiguse subjektide suksessiõn nende
õiguste ja kohustuste alal tõeliselt leiab
aset.“¹⁾

§2. Nii näeme et suksessiõn riikide-
vahelises elus kahtlemata esineb. Hüsi-
mus millistel tingimustel ja missuguses
ulatuses õigusjärglus riikide vahel aset
leiab moodustabki riikide suksessiõni
probleemi. Seltooduga kooskõlas ja
alusena võttes silmapaistvate rahvusvahelise
õiguse autorite arvamise võib öelda²⁾:
riikide suksessiõni all mõistetakse
teatud maaala siirdumist ühe riigi

¹⁾ Oppenheim, I, 127.

²⁾ Lawrence, 92; Püü, õigus, 119; Oppenheim, I, 126.

ülemvõim (impeeriumi) alt teise riigi
 ülemvõimu alla koos teatud õiguste ja
 kohustustega!

Oluline on siin uue riigivõimu
 avaldumise võimalus endise asemel au-
 tud maala suhtes, selle juures ei ole
 aga oluline kas sellena esineb juba mõ-
 ni olemasolev või uuesti tekkinud riigivõim.
 Ning ainult neil eeldustel võib rääkida jär-
 lusest õiguste ja kohustuste alal.

Õigusjärgluse mõiste, kui üldine õigus-
 mõiste kuulub rohkem era- kui avalik-
 õigustlikku sfääri. Õigusjärglane astub
 oma eelkäija asemele ja jätkab tema
 õigusi ja kohustusi. Näpalju on õigus-
 järglus avalik- ja eraõigustlikus mõttes
 identne. See on sarnasus rohkem for-
 maalset laadi. Tsiviil-õiguses järglane
 astub eelkäija õigustesse ja kohustustesse, asen-
 dab teda igas suhtes nagu oleks ta eelkäija
 ise. See on suksessiõni mõiste rooma õigus-
 likus mõttes? Sellisena kanti ta juba

1) Lawrence, 92; Schoenborn, 579, Püip, õigus 119

7
 Hugo Grotiusest alates rahvusvahelise õigusse üle.¹⁾ Õigusjärglane rahvusvahelises õiguses aga astub oma eelneja õigustesse ja kohustustesse nagu oleksid need tema enda õigused ja kohustused; see sünnib tavaliselt ainult osaliselt, mille tõttu õiguslik suhe ise muutub.²⁾

Kui riik maaala omandab siinna laieneb tema oma impeerium. Sel alal pole ta otsene suktessor, kuna eelneja impeerium ei tarvitse veel kaduda vaid võib püsida ülejäänud maaalal. Riik, impeeriumi seisukohast vaadatuna on jagamatu, seda tingib võimu suveräänsus. See oleks siis teisiti kui riigimõiste oleks patrimonialne ja riigivõim moodustaks suktessiooni-kõrvuliku eraõigusliku varuühiku.³⁾ Seda tõrjuda ei lükka ümber ka suktessiooni lüürikides. Siin ei päranda lüürik üksteise riigivõimu, vaid omandab lüüriigi põhi-

1) Fenwick, 117

2) Pü, õigus 119.

3) Huber, 18.

8
 seaduse piires me omaene üht-
 lase imperiumi, mis täiesti uusi õigus-
 ssaldada võib, kui need mis üksikriigid
 kaotasid. Riigivõimu suhtsessioon pole
 suhtsessioon tsivilõiguslikus mõttes, see on
 vaid oma imperiumi maksmapanek
 uuel maaalal, mis eraldumise ^{tegest} ~~endisest~~
 riigist. Maaalal, mille suhtes õigus-
 järklus esineb, on senine riik täielikult
 oma võimu kaotanud, mis milgi viisil
 ei või edasikesta. Kui eraõigusliku
 suhtsessiooni korral suhtessor saab el-
 neja tahtel (või seaduse alusel) tema järg-
 laseks, siis rahvusvahelise õigusliku suht-
 sessor asetab ise ennast järglase seisun-
 disse oma imperiumi antud maaalal
 maksmapannes. Viimasest ajast järe-
 nevad temale riigina eksisteerimiseks
 vajalikud õigused.

Rahvusvahelise õigusliku suhtsessiooni
 korral laiendab ^{riik} oma võimu uuele piir-
 alale oma reaalse jõudude kaudu, kus-
 juures ulneja nõusolek pole õiguslikult

oluline. Rahvusvahelise õiguse subjekt
 erit individuaalselt õigust teisi riike
 esaliselt või teerikuna hävitada. Viimase nõusolekut pole vaja ka selle
 sündmuse legaliseerimiseks, kuna rahvusvahelises õiguses sõda on seaduslik
 toimimisviis.¹⁾

Kuigi sageli pärast teatud kindla
 faktilise olukorra saabumist need samu
 küsimusi uuesti lepinguga korraldatakse
 siis ei oma see enam uut õiguslikku
 seisundit loovat väärtust vaid sellega ai-
 milt täpsustatakse faktiliselt kujunenud
 olukorda. Belgia ühendus Madalmaadest
 1830. aastal kuid alles 1839. a. lepinguga
 korraldati see küsimus lõplikult

Territoriaalsete muudatustega käi-
 vad kaasas ka teatud muudatused riikide
 õiguste ja kohustuste alal, nende ülemine-
 nek riigilt riigile on täiesti erioluline
 võrreldes tsiviilõigusloku õiguste ja kohus-
 tuste üleminekulga, mis tingitud rahvus-
 1) Fenwick, 234; Huber, 20.

10
vahelise elu isärasustest ja rahvus-
vahelise õiguse eriidmest. Siin nende
õiguste ja kohustuste disponeerimi-
ne allub selle õigusala reeglitele.

Riikide suhtsessiooni puhul õiguste
ja kohustuste ülemineku tingimatus-
eelduseks on teatud maaala siirdumise
ühelt riigilt teisele. See ülemi-
ne ise võib olla mitmesugune ja toi-
muda erialustel, mida nimetatakse
suhtsessiooni tüülks (Huber, 26.).

§ 3. Ühelt või teiselt aluselt lähtudes on
esitatud riikide suhtsessiooni kohta ka
mitmesuguseid liigitusi. Fenwick (sa-
muti ka paljud teised) jagab riikide
suhtsessiooni juhul kahte suure grup-
pi: universaalseis ja partsiaalseis.
Suhtsessioon on universaalne kui üks riik
härifatakse teise poolt ja võimane saab
ainukeseks asenuks õiguste ja kohus-
tuste alal, nii annekteerimise korral.
See võib järgneda ka riikide suuremaks
üksuseks lütmise teel. Ühe riigi
1) Fenwick, 117. jj. Oppenheim, I, 126.

11 jagunemisel väiksemateks riikideks võrk
ka tekkida universaalne suhtesessioon,
sarnasel juhul esineb niipalju järglasi
kuipalju tekkis uusi riike endise piirialal.

Suhtesessioon on partsiaalne kui riik
kaotab vaid osa omaast piirialast; see sün-
nub juhul kui üks eksisteeriv riik võtab üle,
olgu suundimise teel või vabal kokkuleppel, osa tei-
se riigi maaalast, või ka siis kui ühe riigi
osa irdub suuremast riigist iseseisvat
riiki moodustades. Samuti on suhtesessioon
osaline kui üks konföderatsiooni liige omal
täielise iseseisvuse

See jaotus põhineb eraõiguslikul õiguste
ja kohustuste ülemineku liigitusel, mis
on kas osaline-partsiaalne või täielik-univer-
saalne.

Arvestades-maaala ja õiguste ning kohus-
tuste ülemineku erialuseid on esitatud
ka teisi liigitusi. Schoenborn jagab täieli-
se ja näiva, õigusjärgluse juhul kahte
suure liiki. Ühelt poolt maaalade ~~eral-~~

1) Schoenborn, 580.

dumised ühe riigi alt teise alla, mis põh-
jendavad lepingul, teiselt poolt sarnased ter-
ritooriumi üleminekud mis ei baseeru rah-
vusvahelise õigustikul lepingul.

Mis puutub esimesse gruppi ^{lepingulisse} ~~cessio~~ sse,
suis ei tule seda mõistet, kui eraõigusest
päritolevat rahvusvahelises õiguses identse-
na käsitada. Kõik lepingulised maaala
omandamised rahvusvahelises elus on
sisuliselt riikliku ülemvõimu ülekandumine
antud maaalale, ükskõik kas see sün-
tib rendi-, pandi-, ostu- valitsemiseks-
andmise või mõne muu sarnase kujulise lepin-
guga. Need moodustavad n.n maa-alade
varjatud üleandmise (cessio) viise,¹⁾ milledest
mõned on lähedamad otseseli üleandmisel
(näiteks ost) teised kaugemad, näiteks valitse-
miseks andmine. Kuid ka nende juures
ilmneb tendents muutuda täielikuks üle-
minekuks. Nii Austria-Ungria sai 1878.a.
Türgilt Bosnia ja Hertsegoviina "valitsemiseks
ja valdamiseks," kus ta oma territoriaalset

¹⁾ Strupp, 51; Piip, õigus, 118.

13
 ülemvoimu kasutas samuti kui muulgi
 riigi maadel. „Annektsion“ 1908. a, nagu
 väljendab Fr. v. Liszt, oli vaid deklaratiiv-
 se mitte aga konstitutiivse tähendusega.¹⁾
 Süt selgub et oluline (kaetud) varjatud essio
 korral on esialgse faktilise olumorra ku-
 junemine. Ühe või tusexujuline lepingu vorm
 on valitud kas poliitilistel või mõningast
 muul kaalutlusel. Enamast juhtudel aga
 kõik kaetud-süerdumisvormid kujunevad lõp-
 lõksu maade liitmisteks valdaja poolt.²⁾

Teataval määral eeltoodutega sarnasus-
 seisundis on Rahvasteliidu põhikirja põhjel
 loodud mandaat-maad, B ja C liigis. Iõriti. Vi-
 masesse liiki kuuluvaid maid valitsevad man-
 dataarid kui omi maid, kuigi teoreetiliselt
 kõrgem väim nende maade üle kuulub
 Rahvasteliidule.

Ülal tähendatud juhtude hulka aga
 ei kuulu ühe riigi jagamine kolmanda-
 te riiki huvipärksusedeks, nagu see

1) Liszt, 129

2) Strupp, 51.

14
 sündis Briti-Vene lepinguga 1907. a, millega
 Lõuna-Persia loeti Briti ja Põhja-Persia Vene
 huvipiirkonda kuuluvaks¹⁾. Siin ei esine
 mingit muudatust huvialuse maa õiguslikus
 seisundis, mispärast see ka kaetud tsessiooni
 ei moodusta.

Lepingulise tsessio puhul ei tarvitse olla
 sellele sõlt varjatud vaid selles võrk olla
 otseselt määratud et teatud maaala liide-
 takse tsessionaari territooriumiga. Ühtla-
 si määratakse sama lepinguga tähtsajad
 maa-ala üleandmiseks, modaliteetidid piiride
 kindlaks-määramiseks ja muud vajalikud tingi-
 gimusid.

Teine suur grupp maa-alade üleand-
 kuid ühe riigiimpeeriumi alt teise alla
 aga ei põhjene rahvusvahelise õiguslikel
 lepinguel, vaid see toimub faktilise olu-
 korra tulemusena ilma ühegi eelneva
 kokkuleppeta. Rahvusvahelise õiguse teo-
 retikud jagavad need juhud väide alalüüsi:

1. irdumine ja iseseisvaks saamine,

1) Staupp, 52

15
 kasjuures vana riik püsima jääb. Nii on tekkinud Belgia, Balkani ja suurem osa Ameerika riike jne. jne.

Teise liigi moodustavad ühe riigi täielikud kehendamised teise riigi poolt, nagu Buuririikide annekteerimine inglaste poolt, Kongo riigi kehamine Belgia poolt jne.

Kolmandana - seni iseseisvate riikide kokkusulamine üheks iseseisvaks riigiks, nagu Delaware vabariigi moodustamine 1798-1803 a. ja Jugoslaavia tekimine maailmasõja tagajärjel;

Neljandaks - riikide lagunemine - kas riigi lükkeldamine teiste juba olemasolevate riikide vahel või lagunemine paljudes iseseisvateks osadeks, nagu Saksala lagunemine 1806. a. jne.

Viiesandaks - üksikute iseseisvate riikide liitumisel liitriigiks ja üksikute riikide astumisel sellisesse liitu!

Oluline vahe nende kahe päägrupi vahel esineb järgmises: esimese kategooria suhtesessiooni juhtudel on esijaones oluline asjaosaliste poolte kokkulepe, ja niipalju kui

1) Strupp, 51, Schoenborn, 581, Piip, 120.

kokku ei ole lepitatud tulevad käsitamisele
 rahvusvahelise õiguse üldpõhimõtted ja
 reeglid. Siiä kategooriasse nagu tähtsatud
 kuulub tšessio: rük kes enne suksessiiooni
 juhtu eksistents annab ära rahvusvahelise õigus-
 lise lepinguga teisele juba eksisteerival
 riigile osa omaast maast jäädes ise rahvus-
 vahelise õiguse subjektina eksisteerima.
 Siiä moodustab lepinguline kokkulepe riikide
 vahel küllaldase õigusliku aluse maa-ala
 üleminekus. Ei ole oluline kas sarnase
 kokkuleppe sõlmimine toimub riigi vabal
 tahtel või on rük sellaks sunnitud, kuna
 rahvusvahelises õiguses tahteavalduse vaba-
 dus kontrahendi suhtes nõuetav ei ole.¹⁾
 Sarnase sunnitud kokkuleppe alusel maa-
 alade loovutamise sunnib käesoleval sü-
 gisel senise Tšehhoslovakkia pindala arvut-
 mel, kus viimane oli sunnitud Saksa surve
 ja sõjalise ähvarduse tagajärjel vastu võtma
 Müncheni konverentsi otsuse, mis vastu-
 võetuna moodustab tšessio-lepingu. Selles
 on ette nähtud üleantavad maaalad, nende

1) Fenwick, 237.

17
 piiride ja ulatuse täpse kindlaksmäära-
 mise modaliteetid, plebistsüüdi korral-
 damine, opteerimisõigus jne.

Lepinguga kindlaksmääratud maa-ala
 piire peab iga kolmas riik põhimõtteliselt
 respekteerima. Lepingu formaalne nimetus
 ei ole mõõduandev, samuti maaala üle-
 mineku motiiv. Kas faktiliselt tsessio aset
 leval, selle küsimuse juures on otsustav
 asjaolu kas tsessionaari riiklik võim
 on mandatud maa-ale üle läheb

Täiendava kategooria (lepingul mitte põhjendav) sukt-
 sessiooni juhtude iseloomustavaks jooneks
 on asjaolu, et siin suktsessioon rahvusva-
 helise õiguse mõttes puht faktilise tulemu-
 sena toimub, kus on igakord otsustav
 suktseeriva riigi ühekülgne akt. Kõik
 sõlmitakse ka selle kategooria suktsessiooni
 juhtudel lepinguid, nagu enamikul raku-
 lliku suktsessiooni juhtudel või riigiosade
 iseseisvaks saamisel või senini iseseisvate
riigiosade kokkusulamisel ühtlasi riigiks!

1/ Schoenborn, 581.

Täpsem vaatlus aga näitab, et need le-
pingud siin kunagi suksessiooni kuna-
gi esile-toovat momenti ei sisalda.¹⁾

Rehandumis-lepingu korral totaal-annex-
siooni löideviiniga kaob üks kont-
rahent, kui rahvusvahelise õiguse sub-
jekt ja sellega koos ka annexiooni-
leping rahvusvahelis-õiguslikus mõttes;
lepingud vana riigi ja iseseisvunud
(irdunud) riigisade vahel üldavad juba
uue riigi tekkimist ning kokkusalamis-
lepingute juures ei tee lepingud üksik-
te kokkusalavate riikide vahel uut ri-
ki juriidiliselt suksessoriks vaid uue
riigi tekkimise fakt. Kuna selle kate-
gooria suksessiooni juhtude kohta leping
konstitutiivse tähendusega ei ole (kuna
selle esinemine oluline ei ole), siis tuleb siin
rakendada suksessiooni kohta käivaid
üldisi reegleid.

Mis puutub suksessiooni juhtusid
käsitavasse üldistesse reeglitesse, siis

1) Schoenborn, 582

19
 rahvusvahelise õiguse teoreetikud juhivad¹⁾
 tähelepanu selliste normide vähesusele,
 seejärel suhtsessiooni juhtude käsitlemisel
 käiakse olude ja rahvusvahelise õiguse
 üldpõhimõtete järgi.

Õigussessio-lepingutega tavaliselt määrata-
 akse suhtsessiooni juhu tähtsamat kü-
 simusi. Kuid milise kokkuleppe puudami-
 sel ja kokkuleppe olemasolul, kui selles
 pole kõrki küsimusi reguleeritud, tekib
 vajadus ikkagi üldiste normide järgi.
 Kuigi teatud määral selliseid norme ei ole,
 siiski, nagu lähendab Schoenbarn,²⁾ puuduvad
 riikidevahelised kokkulepped selliste normide
 kehtivuse kohta. Need reeglid saab tu-
 letada ühelt poolt rahvusvahelise õiguse
 olemusest ja põhimõistetest, riikide olemu-
 sest ning teiselt poolt riikide praksisest.
 Riigipraktis aga näitab tänapäevani süia
 puutuvate juhtude lähendamisel suurt
kõikumist ja sellepärast on reeglid, mis sel-

1) Piip, õigus, 110; Lawrence, 92

2) Schoenbarn, 582.

lest väljaarendatud, väga ebakindlad. Sellest alenedis- tulevad üldised reeglid mõningast suksessiõni juhtudel paratamata modifitseerida. Sellejuures on tähtis kas suksessiõnile alluv riik pärast suksessiõni rahvusvahelise õiguse subjektina edasi kestab, nagu sessio korral, riigiosa iseisvaks saamisel, lütrüüde tekimisel või kas riik kaob, nagu total-annexiooni korral, riigi lagunemisel või riikide kokkusulamisel lütrüüde lütrüüdeks. Edasi on suure praktilise väärtusega küsimus, kas suksessor sellejuures tekiv riik on (nagu riigiosa iseisvaks saamisel, kokkusulamisel või uue lütrüüde tekimisel) või kas ta juba enne olemasolev riik on (nagu sessio, total-annexioon, ühe osarüüde vastuvõtmine lütrüüde). Nüst erinevusiist tulevad teatud erinevad õiguslikud järeldused.¹⁾

Riikide suksessiõni juriidiliste nähete karapärane selgitamise huvides paljud

¹⁾ Schoenborn, 582.

21
 rahvusvahelise õiguse autorid käsita-
 avad seda gruperitult üksikute küsi-
 mus-komplekside kaupa.¹⁾ Selle kohaselt
 tuleb eraldi käsitada suksessiooni-
 alluva maaala õiguslikku olukorda,
 sel pindalal asetsevate elanike õigus-
 likku seisundit, siis rahvusvahelisi
 õigusi ja kohustusi mis antud maa-ala-
 ga seoses esinevad, edasi seesmist õi-
 guskehta antud pindalal ja lõpuks oma
 praktilise tähtsuse poolest oluline aktiiv-
 sete ja passiivsete varaõiguste saatuse
 küsimus.

§4 Territorium. Iga suksessiooni
 korral annab olemasolev riigivõim
 vabatahtlikult või sunnitud teatud
 maa-ala teisele üle, kelle riiklike võim-
 niid selle üle maksusele pääseb. Suks-
 siooni alluva maa-ala kujuneb seega
 teise riigivõimu kompetensi piirkonnaks
 või nagu prof. Challand väljendab „terri-
 torium on võimu tegevuse ulatus“²⁾

1) Prop, õigus, 119 j. Schoenborn, 583.

2) Prop. op. cit, 167.

22
 Vastavalt sellele riigi territorium ka
 suksessiooni korral ulatab nii kau-
 gele kui suksessor oma võimu fak-
 tiliselt laiendada suudab. Seega see on
 põhimiselt fakti küsimus.¹⁾ Maa-ala üle-
 minek moodustab tingimata eelduse suks-
 sessiooni juhu esile tulekuks. Maa-ala läheb
 üle sellisena nagu elneja seda omas: koos
 maa-ala juurekuuluva territooriume,
 lahtede, väinade ja saartega. Ilma maa-
 alata kaotavad kõik õigused ja kohustused
 oma reaalse aluse, ainult sellest väljudes
 saab riigivõim end avaldada, mis ulatab ka
 maapinna alla ning kogu õhuruumi pin-
 na kohal.

Kui kaugele suksessiooni maa-ala
 ulatus, oleb suksessiooni lügist: cessione
 korral määratakse maa-ala täpne ulatus
 üleminemise lepinguga, selle maa-ala juure
 kuuluvad kõik pertinentid (saarid, väinad jne)
 üheskoos kas leping seda sisaldab või ei.²⁾

1) Martens, I, 290.

2) Huber, 55.

23
 Totaalanneksiooni ja kokkusuulamise korral haarab suksessioon kogu hõlmi-va riigi maa-ala. Siin üks riek kaob, tema asemele astub igassuhtes uus riek, sellepärast viimane omandab kõik mis tema eelkäija omas, ka asumaad ja välismaal asetsevad varad pärib tema. Analoogne on olukord ka liitriigi kujunemisel, viimasel juhul omavad üksikud riigiosad kahekordse kvalifikatsiooni, kuna nad samal ajal on nii osariigi kui ka ^{liidu} maa-ala osadeks.

Erinevalt kujuneb olukord ühe riigiosa iseseisvaks saamisel. Siin ei haara suksessioon kogu vana riigi pindala, vaid irduva maa-ala ulatus määratakse uue riigivõimu jõe piiridega. Asumaid uus riek ei päri, kui ta ise neid otseselt oma võimusesse pole saanud.²⁾ Nii Belgia irdumisel Madalmaadest Londoni konverents määras, et Belgial ei ole main-

1) Huber, 148

2) Schoenborn, 583, Huber, 135 j. Päp, õigus, 120

gisuguseid nõudmisi Madalmaade asu-
maadele.

24 Pea samasugune on alused riigi-
lagunemisel. Kuidas kogu vana riigi
pindala mitmesuguste järeltulijate vahel
jaotatakse olenes faktiliselt kujunenud olu-
korrast ja järglaste vahelisest kokkuleppest.
Ka asumaad peaks kuuluma jagamisele!

Koos suntsessiooni alla kuuluva maa-
ala ulatuse kindlaksmääramisega tu-
levad määramisele ka need riigipiirid.
Tsessio-lepinguga määratakse ka ena-
masti täpsed piirid või vähemalt piir-
ide kindlaksmääramise kord, mis
jääb asjaosaliste poolt moodustatavate
segakomisjonide või rahvusvaheliste ko-
misjonide määrata, nagu see ettenähtud
Müncheni kokkuleppes Sudeedimaa
piiride määramiseks

Riikide kokkusalamiel, totaalannexiooni
samuti riigi astumisel liitriiki võetakse
piirid üle nagu nad kolmandate riikide

1) Huber, 173-174

25
ja siirduva maa-ala vahel olid. Kui need olid määratud rahvusvahelise lepinguga, siis moodustab see juba rahvusvaheliste õiguste ja kohustuste ülemineru, mis lähemalt käsitatakse allpool.

Riigiosa iseseisvaks saamisel piir vana ja uue riigi vahel määratakse nende vahelise lepinguga. Samuti ka riigi lagunemise korral suksessorite vahel. Kolmandate riikide vastu jääb piir muutmata nagu eelmistel juhtudelgi. Tähtsaks aega suksessor ka kolmandalt riigilt teatud maa-ala omandada, siis võib see sündida suksessiiooni reeglite kohaselt nagu ülal kirjeldatud. See tuleb kõmalla päämiselt siis, kui suksessiiooni korral riigi piir kolmanda riigi vastu ei moodusta veel suksessori rahvusliku piiri. Nii Leedu riik oma tekkimisel sai need piirid, mis olid tema emariigil ex-Venel Saksamaa vastu. Leedu rahvusliku piir

aga ulatas kaugemale, Ida-Preisi
maa-aladesse. Neil asjaoludel Leedu
saigi Klaipeda maakonna enebeli.¹⁾

Maa-ala ja koos sellega ka piiride
täpsema saatus otsustamine võib toi-
muda ka plebistsüidi kaudu. Seda
kasutatakse peaaegjalikult ülaltähen-
datud rahvuslike piiride saavutamiseks
ja ühe rahvusest elanikkude ühise rii-
gi alla koondamise otsustamiseks. Mu-
na aga sellega koos määratakse ka
antud maa-ala elanike saatus ja ko-
lakondsus, siis sellest lähemalt koda-
nike õigusliku seisundi käsitlemisel.

§. 5. Kodanikud. Territoriumi
ülemineku otsuseks järeltuleks on sukt-
essori imperiumi kehtima hakkamine
antud maa-alal. Vastavalt imperiumi
iseloolele see väljendus peamiselt antud
maa-ala elanikkude suhtes. Sellest olen-
valt kõik ülemineva maa-ala elanikud
põhimõtteliselt alluvad suktessori rii-

¹⁾ Püsp, õigus, 120; Zimmermann, 60.

27
 jõuimule. Kodanik, alles-riigi maa-alal
 alistub riigi õiguslikule seisundole. Täie-
 likult riigijõuimule alluvad aga ainult
 riigi enda kodanikud, kuna välismaa-
 lased teatud määral omavad eri seisundi;
 näitena ei ole kõiki õigusi (teatud alal töö-
 tamskeeld!) samuti ei kannu kõiki ko-
 hustusi riigi vastu. Seejärest on aru-
 saada mis kodanondsuse küsimus-
 rutulist lahendust nõuab.

Tavaliselt suntsessor loeb oma ko-
 daniks kõiki vana riigi ^{kodanikke} elanikke, kes
 ülemineval maa-alal alaliselt elavad.
 Iisiki pole see õiguslikult otseselt vajalik.
 Suntsessor võib mure ka nende endise
 kodanondsuse alles jätta, mis koloniaal-
 alade üleminekul ka sageli ette tuleb,
 seda rakendatase aga ainult kultuur-
 rahvaste lükkete kohta mitte maa-
 päriselanike suhtes. Kuid ka kultuur-
 rahvaste vahelistel suntsessiooni juhtudel
 tuleb analoogseid nähteid esle. Sellelt
 1) Schoenborn 583; Lawrence, 93 jj.

28
 seisukohalt on väga huvitavad Versailles' rahulepingu vastavad eeskirjad Elsass-Lotringi rahvastiku kodakondsuse määramisel, kus elanikud jagati nelja kategooriasse.¹⁾

Esimesse kategooriasse kuulusid isikud kes olid Prantsuse kodanikud Frankfurti rahuni (10. maini 1871. a.) ja nende järeltulijad, isikud kes sündinud Elsass-Lotringis teadmata vanemate lastena või kellede vanemate kodakondsus ei ole teada. Kõik need isikud omandasid Prantsuse kodakondsuse ilma erilise formaalsuseta.

Teise kategooriasse kuulusid isikud, kellede ascendentid olid prantslased või vähemalt üks neist ja kes kaotasid Prantsuse kodakondsuse pärast 1871. a., Saksa alamad, kes omasid isiklikult ehk kelle ascendentid omasid elukohta Elsass-Lotringis, Saksa alamad kes elasid Elsass-Lotringis või kelle vanemad elasid seal ja teenisid maailmasõja ajal lüt-

1) Zimmerman, 55

24
 laste ja nendega sõbralikkude valitsus-
 te vägedes, isikud kes sündinud 10. maini
 1871. a. Elsass-Lotringis välismaistest rane-
 maist ja nende järglased ning abikaasad
 kes sündinud Elsass-Lotringis kuni 1871. a
 või kes omasid ascendent Prantsuse ko-
 lanike seas. Kõik need isikud omendasid
 kodakondsuse vastava palve peale, mille
 esitamiseni anti aastane tähtaeg, alates
 1. jaanuarist 1920. a.

Kolmandasse kategooriasse kuulusid isi-
 kud, kes elavad või on sündinud Elsass-
 Lotringis, kes võivad paluda nationalisee-
 rimist, kui nad tegelikult omasid elukohta
 Elsass-Lotringis 3. augustini 1914. a. ja kui
 nad elasid sääl kestvalt 3 aastat pärast
 vaherahu sõlmimist 11. nov. 1818. a.

Neljandasse kategooriasse kuulusid kõik
 isikud, kes ei kuulunud ülalnimetatud kolme
 gruppi. Neil ei olnud õigust omada Prants-
 suse kodakondsust ja võisid jääda Elsass-
 Lotringi valitsuse erilisel korraldusel."

1) Zimmermann, 55.

30
 Vastasel juhul nad pidid kolima Saksa-
 maale ja nende vara võidi panna sek-
 vestri alla.

Selliste määrustega Versailles' leping
 heitis kõrvale tänapäeva rahvusvahelise
 õiguse ühe olulise nõude, et kodakõn-
 duse valik territoriaalsete muudatuste
 korral on iga kodaniku individuaalne
 südameetunnistuse asi. Kuid need mäa-
 rused on mõistetavad, kui arvestada aja-
 lu, et Saksamaa need maa-alad ise vä-
 givaldselt 1871. a Prantsusmaalt ära kiskus-
 ja vahepääl oli ajanud tugevat germani-
 seerimispoliitikat. Olukorra endistamiseks
 prantslased pidid kasutama nimetatud vahendeid.

Larnane talitusviis on kõrvale-kaldu-
 mine üldisest reeglist, mille järgi kõigil
 suksessioonide alluva maa-ala elanikel
 on õigus omandada suksessori kodakõn-
 dusest kui nad olid tsedendi kodanikud.
 Suksessor võib iseseisvalt otsustada ja toi-
 mida ainult seespool oma ruumilise
 kompetentsi piirkonda s. o. seespool sukt-

31
 sessiooni maa-ala ja seespool oma
 endist maa-ala. Selle vastu aga ei
 või ta ilma pikemata isikuid väljas-
 pool oma võimu ulatust oma riigi
 kodanikeks kuulutada. See on juhuil kui
 elanikud lahkuvad siirdumalt maa-alalt
 kohe või ei ole sääl momentil, mil üle-
 võtmise toimub ja ei tule tagasi kestraks
 sinnajäämiseks. Neil juhtudel on nende
 riiklik kuuluvus küsitav. Mõnedel juhtudel
 neid peetakse suksessori kodanikeks. Ima-
 mail juhtudel nad ise püüavad astuda
 kolmandate riikide kodanondsusse või jäävad
 kodanondsusetuks (apolitidiks). See esineb
 eriti siis kui endine riik kaob, nagu
 totaalannektiooni, riikide kokkusulamisel
 või riikide lagunemisel. Jätkab vana
 riik ka pärast suksessiooni eksisteerimist
 siis üldise korra järgi suksessiooni pind-
 ala elanikud kuuluvad suksessori kodanont-
 dsusse või kui see ajasalist vahel on kokku-
 lepitud, siis võivad nad kasutada ka tea-
 1) Lawrence, 93; Schoenbarn 583.

tud valiku õigust.

32

Beltesdulle analoogiliselt korraldas ka Eesti oma algpäevil oma elanike kodakondsuse. "Maanõukogu määrus Eesti demokratilise vabariigi kodakondsuse kohta" kannab deklaratiivset iseloomu; sellega Maanõukogu määrab kindlaks need isikute kategooriad, keda Eesti kodanikkudeks loetakse, s.t. kes juba on omandanud Eesti kodakondsuse. Seda nimetatud määrus on tagasi ulatava jõuga, millisele seisukohale on asunud ka Liigikohus. Sisuliselt Maanõukogu määrus asub üldtunnustatud seisukohtadel: Eesti kodakondsusse siirduvad emariigi (Vene) ^{alamaid} kes lahkulõnnise momentini tema alamluses olid, kes irduvad maa-alal elavad ja siit pärit on ning kohalike elanike nimekirjas seisid (nimetatud määrus § 1. f. Ajutine äraolenune riigi piiridest ei oleud eluline. kuid see ei võrnuid alla kester. Äraolenuse kestvuse määramine jäeti Ajutise Valitsuse hooleks (RT, 1918, 4).

1) Põp, õigus, 121.

33
 Territoriumi üleminek suhtsesiooni
 korral oleme ajassaliste faktilist jõu-
 dunde vaherorrast ja nende vahelisest kok-
 kuleppest, kus juures lamprokonna tahe
 vähe arvesse tuli. Ülekoht, mis tekitab
 kodanikkudele, kes territoriumi üle-
 minekuga on sunnitud vastu oma
 tõelist taht teise riigi kodanikkusse
 sattuma, on kahe instituudi väljakujune-
 misele viinud, mis seda ülekohtu jünivad
 vältida. Need on uuemates lepingutes järjest
 rohkem tarvitamist leidnud plebistsiidi ja
 optsiioni instituudid.

Plebistsiit on Prantsuse suurest revolutsioo-
 nist saadik isiku individualiteedi ja vabaduse
 taonitamise eesile kerkinud nähe, mille-
 le kirjanduses juba varem tähelepanu
 juhitud. Nii avaldas Grotius arvamist, et
 ühe maa osa võõrandamisel peaks see aval-
 doma oma nõusolekut. 'Demokraatia
 idee arenemisel võetakse neid nõudeid ar-
 vesse ka juba suhtsesiooni juhtudel.

1) Fenwick, 235.

34.
 Kirilist rõhutamist leidis plebistsüüdi
 idee maailmasõja lõpp-aastatel ja selle
 sõja pärastuse likvideerimisel. Ameerika
 Ühendriikide president Wilson omas suure
 populaarsuse pääasjalikult „rahvaste enesemääramise“ põhimõtete toonitamisega.
 Kuid see oli sel ajal omane samuti teistele
 tolleaja riigimeestele (Briti peaministri kõne
 tööliste asenduste kassalekul).¹⁾ Kõnamlased
 andsid väga isegi nn. rahvaste enesemääramise
 dekreedid, mis tunnustas Venemaa rahvastele „õiguse vaba enesemääramise
 peale kuni lahkulöömiseni ja iseseisva riigiloomiseni.“²⁾

Üldiselt äeldes plebistsüüdi põhineb
 ideel, et eraldatava maa-ala kodanikele
 või osale neist võimalus antakse
 hääletuse teel selle üle otsustada,
 kas nad vana riigi ülemvõim
 alla tahavad jääda või maa-ala eraldumisel
 on nõus uue riigi kodanikuks.

1) Püip, Formine aasta, 36

2) Püip, op. cit. - 24.

35
 .asuma. Sellise rahvahääletuse toimepane-
 kuse on vajalik asjaosaliste riikide
 vastav kokkulepe. Sellisena ta esineb
 ka maa-ala üleande lepinguis, eriti aga
 korraldatakse rahulepinguis plebistsiidid
 kaudu need küsimused rahva ja maa-
 ala suhtes, kus asjaosalised riigid ise
 otseselt kokkuleppele ei ole jäänud
 ja selletõttu rahvahääletusest õiglase
 lahendust oodatakse.

Juba möödunud sajandi oli plebist-
 siidid suutsessiooni saagedasena kaasväh-
 taks. Iseäranis aga laiaulatuslikult on
 tarvitatud plebistsiidi 1919/1920. aasta
 rahulepingutes. Versailles' rahulepingu-
 ga Saksa uusi piire korraldades, on
 paljude endiste Saksa osade saatuse lõpu-
 lik määramine jäetud rahvahääletuse
 otsustada. Nii määrati piir Saksa ja Taa-
 ni vahel järgmiselt: tuli all olev Põhja-
Schleswigi maa-ala jagati kaheks teoniks,

1) Strupp, 53.

2) Fenwick, 237; Zimmermann, 58.

36
 kus kummaski korraldati eraldi rah-
 vahääletus. Selle plebistsiidi tulemusena
 põhja osa Schleswigist läks Taanile.

Sama Versailles' lepinguga oli ette-
 nähtud ka plebistsiidi korraldamine
 ka Ülem-Sileesias, kus 1921. a. rahvahää-
 letus toimus (umbes 600.000 ^{häält} anti Saksale
 ja üle 400.000 Poola kasuks.)¹⁾ Sellega ei
 saanud veel selle maa-ala saatus
 otsustatud. Kuna tuli all oleva maa
 mõnedes osades enamuse oli Poola alla
 minemu poolt, siis ei tahetud seda an-
 da ka terveks Saksamaale. Siin-
 kohal olgu tähelepanu juhitud ka asja-
 olule et mõned autorid suhtuvad
 plebistsiidile ka eitavalt kuna see
 viivat anarhiani.²⁾ Ülem-Sileesia saa-
 tuse otsustamine teostus alles saadikute
 konverentsil Pariisis, kus antud maa-ala
 jaotati kahte tsooni: põhja ja lõuna-
 idaosaks, esimene jäi Saksamaale ja teine

1) Zimmerman; 58.

2) Liszt, 123.

Poolale. ¹⁾

37 Samuti otsustati Saari'maa suatus plebistsüidi teel, mis toimnus alles mõni aasta tagasi. Ka Belgia poolt Malmédy ja Eupeni piirkondade omanine olenes plebistsüidist. ²⁾

Üldiselt öeldes peab märkima, et plebistsiid on saanud käesoleval sajandil väga sageli kasutatavaks vahendiks millele omistatakse rahva enesemääramise hüvesid, mida see ka teoreetiliselt ^{vaadates} peaks andma.

Juhtudel, kus rahvahääletust ei ole ettenähtud, sääl leiab aptsoon rakendannust. See põhjeneb ideel, millega elanikkudele, kellele maa-ala kuuluvuse kohta otsustamisõigust ei anta, lubatakse valida kumma riigi kodanondsusse nad soovivad jääda ³⁾. Alati järgneb vana riigi kodanondsusse jäämise korral kohustus

1) Zimmermann, 58

2) Fenwick, 237.

3) Strupp, 53.

lahkuda eraldatavalt maa-alalt. Optiooniõigust on hakatud viita intensiivselt tarvitama mõeldunud sajandi teisel poolel, kui seda kasustati ka juba varem. Nii anti Vene alamatele, kes elasid Alaskas selle maa-alal üleminekul 1867-a. Ühendriikidele, opteerimisõigus. Samuti erisid selle õiguse Hispaania kodanikud, kes elasid Filippiini saartel nende üleminekul 1898. a. Ühendriikidele. Samal ajal aga maa-päriselanikele seda õigust ei antud. Nii võeti opteerimisõigus vaid elanike teatud kategooriatel. Sellise liigituse aluseks on tavaliselt rahvus- või teatud aja elamine antud maa-alal.

Optiooniõiguse kasutamine on võimaldatud ainult teatud kindla tähtsusega jaotusel pärast suktsessiooni või vastava lepingu sõlmimist. Nii annasid Austrialt Tšehhoslovakkiale üleläänud maa-alal elanikud St. Germaini lepingu põhjal

1) Fenwick, 239.

39
õiguse valida kodakondsust ühe aasta kestel, arvates selle lepingu jõusse astumisest. 1)

Versailles' lepingu järgi võisid üleminevate maa-alade elanikud opteerimisõigust kasutada kahe aasta kestel, selle lepingu jõusse astumisest arvates. Poola ja Saksaa vahel oli ülemineku õigus üldine, kusjuures see oli piiratud rahvastega: poolakad Saksas ja sakslased Poolas erisid optisiooniõigust. 2)

Pea samuti on korraldatud optisiooniõigus Eesti-Vene rahulepingus: Eesti territooriumil elavad mitte-eesti soost isikud võisid opteerida Vene kodakondsust, sama õigus oli Vene territooriumil elaval eesti soost isikel; seega opteerimisõigus oli piiratud rahvusliku momentiga. Opteerimise tahtaeg oli 1. aasta arvates rahulepingu ratifitseerimisest. 3)

1) Zimmermann, 89

2) Zimmermann, 59

3) Eesti-Vene rahulepingu art. IV. Põp. süsteem 310

Müncheni kokkuleppe kohaselt on opterimisõigus piiratud kuue kunga arva-
tes selle kokkuleppe sõlmimispäevast.
Sama kokkuleppe järgi ettenähtud plebis-
tsiit jäi korraldamata Sudeedimaa
suhtes kuna Saksa ja Tšehhi valitsused
neis küsimustes ise kokku leppisid.

Opterimisõiguse erivad kodanikud tea-
tud vanadusest alates; uuemates lepin-
gutes on see õigus tavaliselt 18. eluaas-
tast alates, nii Versailles', St Germaini'
ja Besti-Vene rahulepingud (viimases art. IV.!)¹⁾

Mis puutub kodanike varanduse saa-
tusesse opterumise puhul, siis on siin
see ^{küsimus} ajajooksul teatud muudatuse läbi tei-
nud. Varemajal opterimis-vabadust
kasutavad kodanikud pidid müüma oma
kinnisvabad, mis neil oli maa-alal, kust
nad lahkusid. Tänapäeval see nn. reali-
seerimissuud ei kehti. Vallasvara aga
võib tavaliselt tolli- ja maksuvabalt kaa-
sa rööta.²⁾ Mõnikord süski ka muemal

1) Zimmerman, 57, 59, 89; Püp. süsteem, 48, 311.

2) Strupp, 53.

41. ajal opteruvate kodanike kinnisvarad võivad kuuluda likvideerimisele, mis toimub siis vastavate valitsuste poolt loodud sega-komisjonide poolt. Sarnane kord on ettenähtud Kreeka ja Türgi rahvaste vahetamise konventsioonis mis sõlmitud Lausanne lepingu lsana 24. juulist 1923. a. Sellen konventsioonis on kindlaks määratud rahvaste vahetus usulisel alusel.¹⁾

Eesti-Vene rahulepingus kodanike varanduslike õiguste korraldamisel on käidud üldiste reeglite järgi: opterujad võisid kaasa võtta vallasvara, nad võisid säilitada oma kinnisvarad. Kuid neidest reeglitest ei peetud täpselt kinni: eriti se poliitilise kerra tõttu Venes kinnisvarad natsionaliseeriti, ka need, mis olens pidanud selle lepingu põhjal eestlastele alles jääma. Venelased põhjendasid seda sellega, et opterujad olid natsionaliseerimise ajal Vene kodanikud.²⁾

1) Fenwick, 240

2) Prip, süsteem. 49, 311

42
 Plebistsüüdi ja optiooni institutide
 kaudu pääle rahvaste enesemääramise
 ja individuaalse vabaduse põhimõtete
 taotluse ka homogeenemate rahvus-
 riikide kujundamist. Kuid süüski ka nime-
 tatud kahe instituudi kasutamine ei hoi-
 veel ära n.n. rahvuslike vähemuste tek-
 kinnist. Lurtsessiooni puhul sõlmitavates-
 se lepingutesse on asetatud vastavaid
 eeskirju nende õigusliku seisundi normee-
 rimiseks, mille eesmärk on ära hoida vä-
 hemusrahvuste asetamist õiguslikult ja
 kultuuriliselt halvemas olukorda kui
 teised sama riigi kodanikud. Neil alustel
 on korraldatud vähemuste kaitses Versailles
 ja St. Germaini rahulepinguis. Neis
 küsimustes on ettenähtud ka apellerimise
 võimalus Rahvasteliidule.

Need on üldreeglid kodanike õigus-
 lise seisundi korraldamisel ja selliselt
 on need põhimõtted ka kord üldsonaliselt
 kord detailsemalt vastavatesse lepingutesse

Strupp, 54.

43
 sisenemist. Kuid siiski nende kodanõu-
 suse muutumisel ja optsoonioiguse ka-
 sutamisel kerkib üles rida küsimusi
 mis lahtisena on jäänud: mil viisil opt-
 sioonioigus kehtib abielu-naiste ja ala-
 caliste suhtes? (Besti-Vene rahulepingus on
 see küsimus lahendatud). Kas alacaliste
 suhtes ei peaks säilitama valitavõigust
 kuni nende tõisealises saamiseni?
 Päännised raskused võivad esile kerkida
 selle õiguse rakendamisel formaalse kül-
 je suhtes. Sarnaste üleskerkida-võivate üksik-
 küsimuste lahendamiseks peaks olema ette-
 nähtud vastav moodus. Müncheni kokku-
 lepe Sudeedimaa suhtes annab sarnaste
 küsimuste otsustamise Saksa-Tshekki sega-
 komisjoni kätte. Sama kokkuleppe koha-
 selt rahvahäälituse küsimuste otsustajaks
 määrati rahvusvaheline komisjon, mis
 moodustati Saksamaa, Suur-Britannia, Itaalia,
 Prantsusmaa esindajast. Sellel komisjonil
 on ülesandeks ka muude maa-ala ülemine-

kuga seosesolevate küsimuste otsustamine.

44
Nagu nägime eespool, ei tehta tavaliselt untele kodanikkudele varaõiguslikes küsimustes kitsendusi. Kuid poliitiliste õiguste mitte-andmine suktsessiooni teel saadud kodanikkudele on rahvusvahelise õiguse järgi põhimõtteliselt lubatud. Kuid kuna suktsessiooni teel saadud elanikud sattuvad atsekohe suktessori kodakondsusse, siis riigi suhtumine neisse on siseõiguslik küsimus; kultuurriikides aga kohaldakse kõiki kodanikke seaduse ees egaalsetena.

§. 6. Rahvusvahelised õigused ja kohustused.

Riikide suktsessiooni puhul rahvusvahelised õigused ja kohustused jaotatakse kolme alaliiki:

a) rahvusvahelised õigused ja kohustused, mis põhinevad rahvusvahelise õiguse põhimõtetel.

b) üleminevad lepingulised õigused ja kohustused

c) rahvusvahelised õigused ja kohustused, mis tekivad quasi ex contractu, ex delicto, ja quasi ex delicto.^{2/}

1/ Schoenborn, 585

2/ Püp, õigus, 122.

45

a) Rahvusvahelised õigused ja kohustused, mis põhinevad, mis põhinevad rahvusvahelise õiguse põhimõtetel.

Riigid ei ole teatud põhiõigusi, mis tulenevad riikide kui rahvusvahelise õiguse liige isiksuste omadustest, sõltumata nende poliitilisest tähtsusest ja territoriaalsest ulatusest. Riigi ei ole teadlaste seas täielikku ühtmeelt nende põhiõiguste liigituses ja nimetuses, võib üldiselt märkida tähtsamatena: riikide sarnasus, õigus olemasoluks, õigus enda säilitamiseks, õigus sõltumatuks, õigus rahvusvahelises läbikäimiseks (erindusõigus) jne.²⁾

Niist põhiõigustest tulenevad rahvusvahelise õiguse üldpõhimõtted - üldist laadi õigused ja kohustused, mis kuuluvad igale riigile kui niisugusele, kui ta tahab esineda rahvusvahelise ühistise liikmena. Nende õiguste ja kohustuste suhtes iga riik on võrdses seisundis, mis tuleb samaõigusluse põhimõttest -

1) Martens, I, 302.

2) Püip, Õigus, 79, 80, 122. Martens I, 302. j. j.

46
 vastastikuses läbikäimises riigid kasutavad
 ühesuguseid õigusi, näitena vastastikku
 esondajad kasutavad eksterritoriaalsuse õi-
 gusi jne. Vastastikustest õiguste kasuta-
 misest tekivad ka vastastikused kohus-
 tused¹⁾

Kas riik on kohustatud tunnustama
 sarnaseid õigustusi ja kohustusi mis ra-
 janevad üldrahvusvahelise õiguse põhi-
 mõtetel? Mõned õpetlased vastavad sellele
 eitavalt (Schomborn)²⁾. Teoreetiliselt on
 see võimalik, kui riik tahab elada teistest
 täiesti eraldatuna. Tegelikult aga ei
 saa riik eksisterida ilma teiste riiki-
 dega suhetesse astumata. Majandusliku
 elu korraldus praegusel tasemel pole ilma
 rahvusvahelise läbikäimiseta üldse mõel-
 dav. Ka poliitiliselt pole ühelgi riigil väima-
 lik jääda väljapoole rahvusvahelist ühistist.
Läbikäimine aga eeldab teatud reegleid,

1) Martens, I, 303.

2) Prip, õigus, 123.

47
 mis sisaldavad teatud õigusi ja kohustusi. Sellest järgneb paratamatusest, et iga riik praegusel ajal ei saa ignoreerida rahvusvahelise õiguse üldisi reegleid.

See tuleb eriti silmapaistvalt esle uute riikide tekkimisel. Iga äsjatekinud riik, kes rahvusvahelisse õigusühistisse tahab kuuluda, on selle läbi õiguste ja kohustustega seotud, mis sellest ühistisest võrsuvad. Uued riigid sageli oma tekimisajal ise deklareerivad, et nad tahavad käia rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtete järgi. Selliseid õigusi ja kohustusi ei tule pidada õigusjärgluse tulemusena need kuuluvad igale riigile kui rahvusvahelise õiguse subjektile eo ipso ja on ühisel kõrgidele riikidele. Nende tunnustamine on sõltuv riikide kui rahvusvahelise õiguse subjektide vältimatust vajadusest kuuluda rahvusvahelisse ühistisse.

1) Liszt, 235, Huber, 136.

48

B) Lepingulised õigused ja kohustused.
 Riikide suhtesseisooni juhtudel lepingu-
 liste õiguste ja kohustuste saatus on
 vaieldav probleem. Juriidiliselt ei ole
 olemas lepingute üleminekut ipso iure¹⁾
 Rahvusvahelised lepingud riikide vahel
 võivad riigivõimu ainult teravikuna õi-
 gustada ja kohustada. Territooriumi
 muudatuste puhul aga antud riigivõim
 kes lepingu sõlmis, kaob selle pindala suhtes
 kõik õigused ja kohustused, ka lepingulised
 muutuvad ühelt poolt subjektiivselt,
 see on juhtudel kui riik territooriumi
 üleminekul kaob ning kõik rahvusvaha-
 lised lepingud, mis tal sõlmitud teiste
 riikidega, lõpevad²⁾. Kuid kõik õigused ja
 kohustused mis lepingutega korraldatud
 mis otseselt puudutavad antud maa-ala (nagu
 näiteks selle maa-ala piirid) või on sellega
 vahetus seoses (nagu näiteks rahvusvaheline

1) Schoenborn, 584.

2) Liszt, 230. -

49
 liiklemine antud maa-ala suhtes / jae. si
 saa kaduda. Paljudel juhtudel lepingute
 edasiviitmine on niivõrt tarvilik mõlema
 poole huvides, et nende üleminek suhtes-
 rile ilma formaalsusteta, lihtsalt mõle-
 mate riikide konkludentsete tegude kaudu
 toimub."

Nii näeme, et lepinguliste kohustuste ja
 õiguste üleminek tegelikult aset leiab. Mis-
 sugused lepingud või missugused lepinguli-
 sed õigused ja kohustused ühelähuvad selles
 puudub rahvusvahelise õiguse autorite
 seas kindel seisukoht. Mõnede teoreti-
 kute poolt on püütud rahvusvahelisi
 lepinguid teatud iseloomulike omaduste
 järgi gruppidesse jagada, et sel teel kind-
 lat kriteeriumi leida lepinguliste õiguste
 ja kohustuste üleminekuks suhtes-
 siooni juhtudel. Huvitar ses suhtes on Huberi üritus.

Max Huber jaotab rahvusvahelised le-
 pingud ühiskondlikeks ja relatiivseteks.²⁾

1) Schoenborn, 584.

2) Huber, 43.

50. Ühiskondlike lepingute (Gesellschaftsverträge, traités d'association). all mõistetakse sarnasid mis oma sisu poolest kas kehtvat tegevust või tegevusetust tingivad, nagu täielikud alliansid, kauba- ja konsulaar-lepingud, valitsemis-lepingud, garantii- ja liidulepingud. Nad moodustavad reeglipäraselt lepingutesse astuvate riikide isikliku õiguse - iura personalia.

„Vastandi eelmistele moodustavad dispositiiv-lepingud. Nad sisaldavad ühekordset tegevust, saavutavad oma eesmärgi lepingu täitmisega ning loovad reeglipäraselt iseseisva kehtva õigusliku seisundi. Nende lepingute juures võib õiguslikust tagajärgedest ainult niipalju juttu olla kui palju nad veel on täitmata. Dispositiiv-lepingute hulka kuuluvad maa-ala loovutused müügi, vahetuse jne teel, hüpooteekide, pantide, servituutude püstitamised, kompromiss-, piiriõieendamise-, loovutuse- ja lõpuks rahu-lepingud.“

51. Edaspidistes mõistete selgitustes Huber, tarvitades eraõigusest võetud mõisteid: iura absoluta ja iura in re aliena, jõuab õiguste ja kohustuste grupi juure mil-
ledele ta omistab territoriaalse iseloomu. Iura absoluta all ta märgib ülemine-
va maa-ala piire, mis kulgevad kolman-
date riikide piire mööda; iura in re
aliena all aga rahvusvahelise õiguseks
servituute, nagu läbikäimise õigus-
terse riigi territoriaal-veetest, jõgedest jne. kalapüü-
gi õigused terse riigi territoriaalmerest jne.

Territoriaalse iseloomuga lepingulised
õigused ja kohustused tavaliselt lähevad üle.
Kõik need lepingud, mis omalt iseloomult
moodustavad riigi personaalsed õigused -
iura personalia - kaovad suksessiooni
pühul.¹⁾

Analoogilise jaotuse annab ka Fen-
wick.²⁾ Ta eristab ühelt poolt õigusi ja
kohustusi mis kuuluvad riigile kui perso-

1) Huber, 44 jj.

2) Fenwick, 118.

naalsed õigused ja kohustused, mis teeki-
 nud poliitiliste lepingute tagajärjel
 Fenwick peab siia klassi kuuluvaks
 liidulepinguid (alliansid), vahukohtu-
 ja neutraalsuse lepinguid, samuti
 kaubanduse- ja navigatsioonilepinguid.

Teise liiki kuuluvad õigused ja
 kohustused, mis kannavad territoriaal-
 set iseloomu ning saavad lepingutest
 millega saadakse omaandriõigus avalikule
 varale hävinud riigis, servitundriõigu-
 sed mida oma hävinud riik ju
 viimased lähevad suksessiooni puhul üle
 - res transit cum onere. Esimest liiki
 lepingud aga kaovad täielikult.¹⁾

Nii näeme, et Huberi ja Fenwicki
 vaadatel ei ole olulisi lahkuminekuid.

Lõpuks iseloomustavad tunnused püüavad
 anda ka teised rahvusvahelise õiguse auto-
 rid. Lissti arvates „õigusjärglus riikide-
 vahelistes õigussuhetes esineb vaid sel juhul,
 kui need viimased on lokaliseeritud

¹⁾ Fenwick, 118, 119, 120

53
 absoluutse kehtvusega, riigi territooriumi-
 le." ¹⁾ Sellele järgnevas kirjelduses Liszt sel-
 gitab näidete korras sarnasid õrgussuh-
 teid: „Kui riigile, kelle territoorium kas-
 tervelt või osaliselt liidetakse teise riigi-
 ga vastastiku suhte alusel kolmanda riigiga
 on pandud kohustus hoida hääs korras
 avalikud teed, rahvusvaheliseks läbikäimiseks
 vajalikud raudtee tunnelid, laevatee tema
 territoriaalveses, tema territooriumist
 läbivoolava jõe kallastele paiste ehitamine
 jne. siis need kohustused lähevad üle maa-
 ala omandajale." ²⁾

Nagu sellest selgitusest nähtub ihtuvad
 Liszti vaated üldjoontes eelpool nimetatud
 autorite vaadetega. Liszti „lokaliseeritud“
 õrgustused ja kohustused vastavad eelmiste
 autorite territoriaalse iseloomuga õrgus-
 suhetele. Need õrgussuhted haaravad väga
 väga väikse ringi küsimusi, tavaliselt
suktsessiioni alla kuuluva maa-ala

1) Liszt, 230

2) Liszt, 231.

54
 piire korraldavad lepingud kolmandate riikidega ja rahvusvahelise liikluse huvi- des sõlmitud lepingud, mis tehakse seoses antud territooriumiga. Sellest seisukohast on eelnimetatud autorite poolt neudele lepingutele territoriaalse iseloomu olemine õigustatud.

Üldiselt samal vaatekohal asub ka Schoenborn. Ta väidab, et „lepingud, mis on ühenduses territooriumiga s.t. lepingud, mis riikide õigusi ja kohustusi, eriliselt seoses maapinna asatega, siin suutsessiooni maa- alaga kindlaks määravad, võetakse suutsessori poolt üle.“

On lepingulised koormatized loodud riikide vahelise kollektiivakti läbi, millest suutsedeeror riik ise osa võttis, siis on koguni vahendita õiguskohustis nende lepingute ülevõtmises, nagu see esineb jõgede ja kanalite internatsionaliseeritavaks muutmise kokkulepete puhul, jne.

1) Schoenborn, 584

2) Schoenborn, 584. Liszt 231. j.

55

Kollektiiv-lepingute sõlmimisel on tegemist teatud hulga riikide poolt loodavate rahvusvahelise õigusliku reeglitega. Kui riik, kes ise nende loomisest osa on võtnud, oma maa-ala piiride muutumisel nende reeglite kehtivuse vastu vaidleks, siis oleks see pacta sunt servanda põhimõtte rikkumine. Sellest lähtudes on arusaadav, miks ka teised lepingud, mis teatud seoses territooriumiga ja kolmandate riikide suhtes õigus ja kohustusi sisaldavad, üle võetakse, nagu piirilükkemise, raudteehenduse, kaldachitiste, laevasõidu korraldamine piirijõgedel või muud sarnased lepingud. Õigema raate järgi ei allu suutsedev riik sellele mitte rahvusvahelise õigusliku õiguskoostuse tõttu, vaid paljusenam oma poliitiliste ja majanduslike huvide pärast.¹⁾

Sageli suutsessor poliitilistel ja majanduslike huvide kaalutlustel püüab ka otseses territoriaalses seoses mitteolevad ~~suutsessor~~

¹⁾ Schoenborn, 584.

56.
 lepinguid uuendada, milline soor tavaliselt ka kontrahendi poolt vastutulekut levab. Tõeliselt ei ole see kõrvadel juhtudel võimalik, näitens riikide kokkusalauisel või liitriigi tekkimisel; sest kuigi teatud takistusi ei ole, et riik teatud lepingud ainult oma maa-ala osade kohta uuendab, siiski paljud lepingud haaravad põhimõtteliselt asjaosaliste riikide kogu maa-ala; kui nüüd sellises olukorras, kus liit- ~~sta~~ või ühtlusriigiks kokkuliituvad riigid, kes väga erinevaid lepinguid omasid, siis on ülesti tekkinud riigil neid koos võimata maksma jätta.¹⁾

Nii näeme, et suksessori puhul jääb kehtima väga vähe eelmineva maa-ala kohta maksunud lepinguid. Samal ajal aga suksessori varem olemas-olevad lepingud laienevad ülesti omaandatud maa-
alale, siin kehtib n.n. lepingu püüde elastuse printsiip.²⁾

1) Schöenborn, 585.

2) Liszt, 234, Strupp, 54.

See pole aga enam õigussuhete suksessiooni probleem.

Kokkuvõttes võib öelda: suksessiooni juhtudel lepinguliste õiguste ja kohustuste ülevõtmisena suksessoril juriidolst kohustust ei ole. Tegelikult aga lähevad üle piirilepingud ja kollektiivlepingud. Mõned autorid käsitlevad need eranditena.¹⁾

c) Kohustused quasi ex delicto, ex delicto, ja quasi ex contractu esinevad väga harva ja on minimaalse praktilise tähtsusega.

Kohustused quasi ex contractu võivad esineda riigi teatud tegevuse tagajärjel, kus conditio sine causa või mõni teine sarnane eeldus on antud. Teoreetiliselt vaadates selliste kohustuste üleminek suksessorile võiks käne alla tulla vaid siis, kui ta maa-ala ülemineku õigustamata rikastus.²⁾ Nagu lepinguliste kohustuste ülemineku puhul ei olnud otsest juuridilist kohus-

1) Püip, õigus, 123.

2) Huber, 65.

58
 tust nende ülevõtmiseks, nii ei saa ka
 siin sellest juttu olla. Poliitilisest
 ja moraalsest seisukohest võib teist-
 sugusele seisukohale astuda.

Kohustused ex delicto rahvusvahelist
 õiguse mõttes on kõrgelt isikliku laa-
 di ja ei lähe mitte ipso iure vaid as-
 mullt kindla ülevõtmise korral maa-
 ala järglasele üle¹⁾ Õigusvastasus, mis
 omandatud maa-alaga kuidagi seotud
 ja kui suksessor kolmanda riigi
 õiguste rikkumist ei lõpeta, moodus-
 taravad uue süüteo.²⁾

Õeltoodu maksab ka kohustuste koh-
 ta quasi ex delicto.

Kui kodusaaja ajal toimub mingi
 õigusvastasus uue riigi sõjavägede
 või valitsuse organite tegevuse
 tagajärjel siis need moodustavad juba
 uue riigi kohustused, mis pärast sukses-
 sioonist süin enam ei saa rääkida.

1) Schönborn, 584.

2) Huber, 65.

59 §. 7. Liseõiguslik kord. Territoriumi ülemine suksessiõni puhul toob enesega kaasa ka olulisi muudatusi antud maa-ala õigusliku seisundisse. Suksessiõni suhtes otsustab suksessori riigivõim suksessiõni maa-alal rahvusvahelise õiguse järgi põhimõtteliselt vabalt.¹⁾ Sünnib maa-ala vallutamise sõjalisel teel ja kui seda seisundit ei lõpetata lepinguga võitja ja võidetu vahel, siis on vallutatud maa täiesti suksessori suvalise võimu all, kus ta animo domini valitseb.²⁾ Ta võib kauaks sõjaväelise režiimi kehtima jätta, kuna ta omal endisel maa-alal konstitutsioonilisi ja muud selleskohta-käivaid norme silmas peates pidama. Ka ei ole suksessor veel kindlalt seadus-andluse suhtes formaliteetidega seotud, mis aga kehtivad küll

1) Schoenborn, 585.

2) Huber, 56.

60
 suksessori maa-ala suhtes. Teinud aga suksessiion ilma säjata, ainult lepingu alusel, siis võib sellega korraldada ka maa-ala õiguslikku seisundit, mille tõttu suksessori absoluutne toimimise võimalus kaob!¹⁾

Ka esimesel juhul on suksessori omavalitse moodsa riigi iseloomu ja moodsa kultuurvaadete kaudu piirid tõmmatud. Riigi olemusega võib seesmiselt ühendada küll mitmesuguseid norme ja erilisi õigus-süsteeme, kuid siis võib kaduda nende kehtivus-piiride täpse vahetegemise võimalus. Peako-aga jälgima moodsa õiguspoliitika nõuet: vältida segi-paiskavaid vapustusi õiguskorras.²⁾

Kuna ^{uuel} vanal riigil endise õiguskorra säilitamiseks juriidilist kahtlust ei ole, siis peab suksessor need küsimused kiire korras lahendama, kuna teatud maa-ala õiguskorraga eksisteerimine täna-

1) Huber, 56

2) Schoenborn, 585

päeval mõeldas ei ole. Sellest ei järg-
 ne veel seni kehtiva õiguse silma-
 polkne kadu ega suksessori omaga
 asendamine. Tavaliselt esineb mingi
 ülemineku ajajärg. Vanade õigus-
 korralduste asetamine uutega koos
 kaasa õiguste kindlustuse ning huk-
 rasõiguse seaduste rakendamisel. Selle-
 pärast tavaliselt kestavad edasi senised
 seadused, väljaarvatud need mis sukses-
 siooni fakti tõttu iseenesest kõrvalduvad
 nagu konstitutsioonilised normid. Muud
 seadused kuni muutmiseni suksessori
 poolt. Muutmata jäävad ka asutiste
 poolt, kes suksessori organitena funk-
 tsioneerivad konkludentide tegudega vaike-
 valt tunnustatud senised seadused.¹⁾

Ülemineku ajajärg võib kaduda aeg-
 ajalt ning osa-kaupa aset anda uuele
 normaalsele õiguslikule seisundile, ta-
 valiselt põhiseaduslikule korrale. Sellise
 järkjärgulise õigusliku korra kujunemise

1) Schoenborn, 585

näitena olgu märgitud Elsass-Lothringi olukord pärast 1871. a. annekteerimist jne.

Kui vana ja uue maa-ala õiguslik assimilatsioon on toimunud, siis ei või uuel maa-alal kehtivaid seadusi teisiti muuta kui teistes riigiosades; status quo seadusandluses on aset leidnud. Klatushukumate maa-alade ülemineku juhtudel lasub suksessor mõnikord senisel kohapäälisel seadusandlusel edasi kesta.²⁾

Sisemise õiguskorra kujunemine omab eriolmet siirduva maa-ala kehendumisel juba olemas-olevasse riiki võrreldes olukorraga, mis kehtib siis, kui suksessiõoni maa-alast moodustub uus riik. Esimesel juhul avalik õigus omab vähem piisavat ainet kui viimasel juhul, mis ka mõistetas, kuna suksessor omab vastavalt oma põhiseadusele välja kujunenud avalik õigusliku korra. Sellepärast mitte

1) Huber, 56

2) Schoenborn, 585

ainult konstitutsiooniline ja riigi-õigus
 ei kao vaid ka kriminaal-, kriminaal-
 protsessiõigus, samuti haldusõigus oma-
 vad ainult riikkest iga. Avalik-õigus-
 likud korporatsioonid jäävad püsima,
 sest nad omasid juba enne riigist sõltu-
 mata isiksuse, samuti kogukonnad ja
 kommunaal-liidud. Kommunaal-asutised
 hakkavad täitma ka uue valitsuse vas-
 taraid korraldusi. Keskhalduse ametni-
 kud kaotavad oma kompetentsi. Perfekt-
 sed haldusaktid jäävad kehtima, eriti siis
 kui kolmandad isikud nende läbi on õi-
 gusi omandanud. Tahab suksessor neid
 lõpetada, siis peab ta selle juures oma
 seaduste järgi käima. Kontsessioonid,
 litsentsid, patendid j'ne. kestavad seni,
 kui nad kaotatakse¹⁾. Õigused, mis moo-
 dustavad segu era- ja avalikust õigustest
 säiluvad ainult nüpalju, kui nad uue
 õigusliku korraga vastolus ei ole. Ei
 tunne aga uus kord selliseid insti-

¹⁾ Huber, 198. jj.

64
 tunte, siis kaotavad nad oma tehtivuse, näiteks ostetavad ametid, föödaalõigused, riitlimõisa korraldused j'ne.

Seevastu eraõiguse püsimine on peaaegu üldreegel, kuigi mitte erandita. Subjektivsed eraõigused, niipalju kui nad omandatud õigusi moodustavad jäävad püsima; kuna aga suksessor uue maa-ala suhtes suvalise võimu omab, siis on ka nende tehtivus relatiivne!

Uue riigi tekkimisel on aluskord vähe terne, kuna uuel riigil oma õiguskord täiesti puudub ja seda kiiresti luua võimata, siis võtab suksessor selle oma eelkäijalt üle. Nii jäävad avalik-õiguslikud õigusalaad endiselt kehtima, niipalju kui nad otseselt pole vastolus uue riigikorraga, selle tõttu jäävad püsima riigi- ja haldus-õigus, kriminaal- ja kriminaalprotsessiõigus. Eraõiguse positsioon on sama püsiv kui eelpool kirjeldatud juhulgi. Samasuguses seisundis on ka kodanike omandatud õigused

1) Huber, 56. jj.

2) Huber, 135. jj.

üksikuid kas nende aluseks on puht era-
õiguslikud või pool-avalik õiguslikud korral-
dised.

Käimasolevad protsessid tavaliselt jat-
kuvad endises korras. Nende käik on alenev
vastavast protsessuaal- ja materjaal õigus-
likest seadustest; kaotavad need oma kehtivu-
se, siis ei saa protsess endises korras jätkuda.
Selles suhtes on kriminaalprotsess alluta-
tud suuremale muutmisele kui tsiviilprot-
sess. Sageli mõnd lüki süütesid, mis vana-
riigis olid karistatavad ei ole uues enam
kvalifitseeritavad süütegudena. Need prot-
sessid kuuluvad kohe lõpetamisele.

Ülal kirjeldatud viisil on ka Eesti korral-
danud seismise õiguskorra riigi algpäivil.
Eesti-Vene seaduste retseptatsioon toimus expressis
verbis Ajutise Valitsuse määrusega („Seadus-
s. Ülemineku aja kohta“). 19. nov. 1918. a.²⁾

Kokkuvõttes näeme, et moodsa kultuur-
vaate järgi nõutav isiku eraõiguste ja

1) Piip, õigus, 124.

2) Riigi Teataja, nr. 1 - 1918. a.

66
 omandatud õiguste sfäär palju suuremal
 määral püsima jääb kui avalik-õigus
 Kuid ühele asjaolule olgu veel tähelepanu
 juhitud, et suktsessiooni piirjoonast ei
 ole elanike omandatud varaõiguste peetu-
 matus suuremal määral kindlustatud,
 kui sama riigi muul maalal.¹⁾

§ 8. Varanduslikud õigused ja kohustused.

Riigi aktiivsete ja passiivsete varaõiguste
 üleminekul ja suktsessiooni juhtudel esineb
 teatud erinevusi olenedes sellest, kas suktses-
 sioon toimub rahvusvahelise lepingu alu-
 sel (sessio juht.) või suktsessori ühekülge-
 se akti läbi esile tuleb ja teinek, kas maad
 loovutab riik pärast suktsessiooni edasi-
 kestab või mitte. See on oluline vaid pas-
 siivsete varaõiguste suhtes, kuna aktiivsete
 varaõiguste üleminekul erinevused on mini-
 maalsed.

Schoenborn väidab, et kuigi suktsessiooni
 puhul teatud aktiivsete ja passiivsete vara-
 õiguste üleminek toimub kujutab see

¹⁾ Schoenborn, 585.

67

enesest ^{juuridiliselt} midagi muud kui maa-ala eraldumine ja ka siis kui ainult aktiivseid varaõigusi ülevõtakse kujutab see juuridiliselt iseseisvat akti.¹⁾ See on ka mõistetav riikide suhtsessiooni rahvusvahelis-õigusloku iseloomu arvestades

a) Mis puutub aktiivsetesse varaõigustesse, siis kehtib siin täielikult territoriaalse suveräänsuse põhimõte: kõik mis vanaal riigil oli tema võimu alt lahkunud territooriumil läheb üle uuele riigile.²⁾ Põhi-varaüigi mis suhtsessiooni puhul üle läheb moodustavad n.n. valitsemis ehk avalikud varad (domaine public, государственное имущество, Verwaltungsvermögen, öffentliche Sachen), mis kehtvalt avalikele huve teenivad, nagu teed, platsid, eramaandisse mittekuuluvad veed, sadamad, sadamad, kindlustused, vanglad, ametiasutiste hooned, haiglad jne jne.³⁾

1) Schoenborn, 586. jj.

2) Phip, õigus 125.

3) Huber, 45, 67, Schoenborn, 586; Martens, I, 287

Nende omandamine on territooriumi "oman-
 damise vahendite järglus, mille tõttu
 mõned autorid neid käsitaravad kui riigi-
 maa-ala päraldisi.¹⁾ Avalikud ^{varad} tähevad
 suksessorile üle koos nende juure kuu-
 lura varaga. Kui mingi ebe elueja
 õiguse järgi etene valitsemisvara ei ole
 (näiteks piskaalvarad), siis muutub see
 selleks, kui see suksessori õiguse järgi
 nii peab olema, samuti ümberpöörduvalt
 see toimub loomulikult vastava valit-
 suse määruse kohaselt.²⁾ Selliselt läk-
 sid Eesti-Vene rahulepingu järgi (art. XI)
 Eesti riigile kõik Vene riigi avalikud varad,
 mis Eesti territooriumil asusid või mis
 rüüasa valdusse olid sattunud. Omanda-
 mise momentiks on 15. nov. 1917 a. s. o. Venest lah-
 tilõõmise silmap. l. gust või omandamise
 ajast arvates, kui see toimus hiljem.

Eri liigi üleminevast varast maadus-
 taravad arhiivid - avalikud kogud õigus-

1) Huber, 67.

2) Huber, 67/11.

69
 lükkude-, ajalooliste jne dokumentide, kaartide, plaanide jne kestvaks säilitamiseks. Neid tuleb vaadelda omandite, maa, ehitiste jne päraldistena. Kuna arhiivid harilikult sääl ei asu kus objekt on, mille kohta nad käivad ja kuna ühe osa maa-ala eraldumisega mõlemad asjaosalised riigid neist huvitatud väivad olla, siis tekivad siin mitmesugused raskused, mis tavaliselt asjaosaliste vaheliste lepingutege lahendatakse. Vajaduse korral väivad arhiivaalid kuuluda jaotamiseks vastavalt sellele kus asub objekt, mille kohta nad käivad. Nii St. Germaini rahulepinguga anti Tšehhoslovakkiale õigus saada tagasi ajaloolisi dokumente, kaarte jne mis puutusid Tšehhoslovakkiasse ja mis olid vüidud Vüni vanusega kuni XVIII sajandi esimese pooleni. 2)

Marsude kohta käivad antid lähevad sellele riigile, kelle maa-alele kuulub

1.) Huber, 69

2.) Zimmermann, 89, 90.

maksustatav vara või isik.

70. Kinnistus-raamatud, katastrid jne. kuuluvad riigile või kogukondale, kelle juures asuvad asjaomasid kinnisvarad.

Aktid, mis tsessionaari poolt üle võetud võlgadesse puutuvad lähevad talle üle. Samuti aktid mis puudutavad isikuid, nagu ametnikke, pensionääre jne, lähevad riigile, kelle alamates neid isikud jäävad!¹⁾

Samuti lähevad suktsessiooni puhul üle fiskaalvarad, mis suktsedeerival maa-alal asuvad, nagu tönduslikud ettevõtted, mitmesugused tagavarad, riigimaad, raudteed jne²⁾. Need varad, mis aga asuvad väljaspool siirduvat maa-alat ei saa üle minna kui suktsessioonist puudutatud riik eksisteerima jääb; kaob ta aga siis on siin „pärmine“ võimalik.

Tõsiti on aga lugu kogukondlike varadega, need ei lähe üle suktsessorile, sest kogukonnad on teatava määrani iseseisvad

1) Huber, 69, 70.

2) Schoenborn, 586.

71
 ühikud, kes omavad oma iseseisva varaõigus-
 lise sfääri. On ühel kogukonnal või
 kommunaal-liidul vara teise kogukonna maa-
 alal ja kui suksessiooni tõttu mõlemad
 langevad eri riikide alla, siis säilitab kogukond
 välismaale jäänud vara eravarana, mis ei
 nauti kogukonnavara privileege.¹⁾

Nõudeõigused, moodustades ühe osa riigi ak-
 tiivseist varaõigustest, lähevad suksessorile üle,
 nagu muudki aktiivsed õigused, aga ainult
 nende kodanikkude, ettevõtete ja kogukondade
 vastu, kes asuvad ülemineval maa-alal.
 Siis selle juures oluline kas need nõuded
 tulenevad era- või avaliksest õigusest.²⁾ Nii
 Eesti-Vene rahulepingu artiklil XI määrab:
 „Eestile lähevad kõik Vene kroonu rahalised
 nõuded Eesti kodanikkude vastu, kui need
 nõuded peab täidetama Eesti territooriumil,
 kui need nõuded ei ole kustunud debitoride
 vastunõuete läbi.“

Ka kapitalid langevad samal alusel suksessorile.

1) Huber, 72

2) Huber, 73 jj.

72
 b) Passiivsete varaõiguste saatus riikide suhtsessiooni juhtudel ei eri sarnast reeglipärasust kui see esines riigi aktiivsete varaõiguste üleminekul. Nagu juba tähendatud, tehakse vahet, kas suhtsessiooni tagajärjel riik kaob või jätkab eksisteerimist. Esimesel juhul õiguste ja kohustuste kandja subjekt kaob, ta ei saa olla vastutav passiivsete kohustuste eest. Teisel juhul nii aktiivse kui ka passiivse varaõiguse subjekt püsib ja vastutab võlausaldajate ees, kuigi see aktiivast on üle läinud. Kuid ka passiivne võib teatud üleminek eest tulla.

Igal juhul vana riigi võlad ei lähe mitte ipso iure uuele riigile üle. Vana riigi obligatoorsed kohustused (vana riigi obligatoorsed kohustused) kolmandate vastu, olgu need riigid või eraisikud, on uuele riigile res inter alios actae. Ka riigi välgu, kui riigimaa-ala reaalkoormatistena ei tunne täna-

päeva rahvusvaheline õigus enam.
 Osa võlgade või ainult mõne erilügi nen-
 dest ülevõtmist igal juhul ei saa ka
 rahvusvahelise tavaõiguse reeglite järgi
 tõestada; sest näitens Euroopa riiki-
 de Ameerika asumaaad oma iseseisvaks
 saamisel ei võtnud ühtki osa oma kanda.
 Teatavasti aga nõutakse poliitilistel ja muul
 kaalutlustel rahvusvahelises elus muelt
 riigilt enamasti energiliselt ühe osa
 vana riigi võlgade ülevõtmist. Nimelt
 väritavad kolmandad riigid sageli uue
 riigi tunnustamisega, kui nad endale
 või oma kodanikkudele viimase tegevuse
 läbi kahjutegemist kardavad. Sageli uue
 ja vana riigi vahekorrad ka võlgade osas
 otsustatakse rahvusvahelistel konvirentsitel
 kus suurriigid, kui rahvusvahelise elu suur-
 võimud otsustavalt kaasa kõnelivad. Mõni-
 kord moraalsel, enamasti aga poliitilistel
 kaalutlustel otsustatakse võlgade ülemineku
 kuigi mitte kõrgide, kasus. Praksis

1) Schoenborn, 586.

74.
 näitabki sellepärast valdavas enamuses
 tösiarja, et osa võlgu võetakse üle.
 Schoenborn arvab, et üksik võlgu - valitsemisvõlad (Verwaltungsschulden) isegi ilma
 eelkäiva lepingulise kohustuseta muu riigi
 poolt üle võetakse.¹⁾ Valitsemisvõlad
 moodustavad vastandi riigifinantsvõlgadele,
 võlad, mis mitmesuguste valitsemisfunktsioonide
 täitmisel jooksvalt esle tekivad,
 olgu avalik- või puht riigiusliku iseloo-
 muga, nii üksikute valitsus-asutiste passiiv-
 set krediidilepingud, mitmesugused kohustused
 majanduslikust tegevusest, raatsevalitsuse
 kohustused, posti valitsuse kohustused rahasaat-
 misel; edasi riigile makstud kantjoniid,
 kohtulikud deposiidid, kohustused pensio-
 nide ja palgade alal, mitmesugused sis-
 semaksud kindlustus- ja hoivukassadesse jne.

Nende ülemineku kohta on ka Huber Schoen-
 borniga ühel arvamisel, kuna nende ülemineku
 lõpuliselt lahenduseni väikides eeldatavad²⁾

1) Schoenborn, 587

2) Huber, 143.

75
 Selliste völgade üleminek ürgustrieks saab
 Huber ette arjastu, et mitte rükk kui üldine
 õigussubjekt ei olemit niisuguste kohus-
 tuote kontrahhent, sellens on ainult vastav
 ametikoht (Verwaltungsstelle), kes vastavates
 õigusvaheroidates esineb. Ning maa-ala üle-
 minemuga ei hävi niisugune organ, ta funktsi-
 sioneerib edasi, niipalju kui tema kompe-
 tentsi temalt ei võeta.¹⁾

Seda liiki völgade ülevõtmine toimub tava-
 liselt praktilistest seisukohtadest lähtudes, need
 kohustused enamuses käivad oma kodanik-
 kude vastu. Mil määral need kohustused üle-
 võetakse, aga olenib kas suhtessori valitsusest
 või vastavast kokkuleppest. Ippo iure nende
 kohustuste üleminekust ei saa kas siin juttu
 olla. Sellest seisukohast ei ole olulist erine-
 vust teiste riigivölgadega.

Tägasi tulle üldiselt riigivölgade kä-
 sitamisele võib märkida, et Euroopa
 praksis rohkem kui ühe sajandi jooksul

¹⁾ Huber, II 2 ff.

26
 võrdlemisi järjekindlalt tunneb võlgade
 ülevõtmise moodust suksessiiooni juhtudel.
 Julia Taani-Rootsi rahulepinguga 1814. a. die-
 lis Norra üleminekul võtab Rootsi osa
 Taani riigivõlgadest oma kanda. Samuti
 cessiono-lepingu järgi Prantsusmaa ja Sar-
 dinia vahel 1860. a. Sary ja Nizza küsimu-
 sus, osa Sardinia võlgu läheb üle Prantsus-
 maale. Sarnaselt väga paljudel juhtudel
 asjaosalised omavaheliste lepingutega on ise
 korraldanud ka võlgade jaotamise küsimuse

Sageli aga võlgade küsimus otsustatakse
 suurriikide poolt suuremal rahvusvahelis-
 tel konverentsidel, nagu Belgia, irdunisel
 Madalmaadest Londoni konverentsel; Serbia,
 Bulgaaria ja Montenegro irdunisel Türgist
 Berliini kongressil 1878. a. või osa Saksa võl-
 gade üleminek Peolale, mis otsustati Versailles
 rahulepinguga, kus jaotamisel kuulusid üld-
 riigivõlad vastavalt siirduva maa-ala sissetu-
 lekul, välja arvatud sõja- ja koloniaal võlad 2/

1) Fenwick, 121.

2) Zimmerman, 59.

77.
 Samuti väga paljudel suhtesissani juhtudel eelneja riigi võlad kuuluvad jaotamisele. Võib öelda Euroopa mandril on see väga kasutatav praksis. Võlgade jaotamisel on lähtutud väga mitmesugustest alustest, nagu jaotus: 1/ rahva arvu järgi 2/ ülemineva pindala järgi võrreldes allesjääva maa-alaga, 3/ ülemineva maa-ala maksuväime põhjal või 4/ proportsionaalselt loodusvaradele. Neist kõrge õiglasemaks peetakse võlgade jaotust vastavalt maa-ala maksuväimele.¹⁾

Kuid mitte nii järjekindl pole praktises väljaspool kontinentaal-Euroopat. Briti ei tunnustanud võlgade ülemineku kohustust Prantsuse riikide annekteerimisel. Samuti ei tunnustanud Ameerika Ühendriigid 1845. a. temuga liidetud Texhase võlgu. Huvitav see suhtes on Holfordi pärijate nõue Texhase võlgade pärast Ühendriikide vastu.²⁾ Asja lahendamiseks moodustati komisjon Ühendriikide ja Briti vahel. Komisjon ei rahuldanud nõuet põhjendusel, et kohustus

1) Huber, 91; Pöpp, õigus, 128.

2) Scott, 77-80

78
 tulenes lepingust, mis sõlmitud riippumata
 Tehhase vabariigiga enne selle vastu võtmist
 Ühendriikide liitu. Samuti Filippiini saar-
 te üleminekul Ühendriikidele 1898. a. kus
 kreditorid soovitati pöörduda Hispaania
 valitsuse poole, kes oli saanud maksu saar-
 te loovutamise puhul.¹⁾

Et võlgade üleminek väga sageli oleks
 olukordadest, näitab Besti-Vene rahuleping, kus
 Venemaa võttis endale kohustuse ise vastata ka
 ex-vene võlgade eest eventuaalselt Bestile langenud
 osas. Seda võib pidada mere diplomaatia hinna-
 tavamaks võiduks.

Nü näeme, et prantses pole absoluutselt
 reeglit võlgade ülemineku kohta. Tavaliselt
 küsimus lahendatakse lepinguga. Cessio puhul
 aga tavaliselt aga osa võla ülevõtmine on
 kujunenud reegliks, mis ka mõistetak, kuna
 tsedendi riigivara nagu-mi vähenes. See üle-
 võlgade ülevõtmine juriidiliselt kujutab iseseisvat
 õigusakti. Cessio kõrval. Mõllist liiki võlad

1) Scott, 86-89.

79
 ja missuguses proportsioonis, üle lähevad määratakse lepinguga. „Konstantseks praksiseks on kujunenud missuguste riigivõlgade ülevõtmine, mis tsedent üleminera maa-ala erilistes huvides on teinud - nii konstantseks, et seda vähemalt rahvusvahelise õiguse väljakujunenud tavaõiguse reeglina teeb, mis võib pidada, mis nende võlgade ülevõtmiseks õigusaktuseks muudab“, arvas Schoenborn¹⁾. Nende võlgade märkimiseks ta tarvitab väljendust: „bezügliche“ Schulden („dettees hypothequies“). Sõna „bezügliche“ tarvitamine jutumärkides osutab sellele et mõiste veel päris kindlaks pole kujunenud. Strupp tarvitab samasisulise nähte väljendamiseks tsiviilõigusest pärinevat in rem versio mõistet²⁾. Sisuliselt samal seisukohal asub ka Liszt: „igal juhul õigusjärglus esoneb n.n. hypoteekvõlgade (dettees hypothequies) puhul s.o. võlad, mis eranditult on tehtud üleantud territooriumi huvides.“³⁾

1) Schoenborn, 586.

2) Strupp, 55.

3) Liszt, 233.

80

Rahvusvahelise arguse teoreetiline Fenwick
 nimetab neid kohalikes võlgadeks - local debts ja
 selgitab need: „võlad mis tehtud kohaliku
 häälolu edendamiseks (for the benefit of
 local improvements) ja mis võivad olla ko-
 haliku sissetulekuga kindlustatud, peab võt-
 ma üle”.¹⁾ Nende seisukohtadega on
 praktises opereeritud; nii Ühendriigid ei
 võtnud üle kunagi võlga kunagi ülemi-
 nenu puhul 1898. a. Ühendriikidele põhjen-
 dusel et need need võlad ei ole tehtud
 kunagi häälolu edendamiseks.²⁾

Sageli neid võlgu nimetavad autorid
 hüpoteek-võlgadeks (dittoes hypothèques), kuna
 kindlustuseks on panditud mitmesuguseid va-
 rade või riigi sissetulekuid. See seisukoht on
 olnud nõo duander St. Germaini lepingu
 järgi Austria võlgade üleminekul Tshek-
 hoslovakkiale;³⁾ sellekohaselt viimane
 oli kohustatud vastavas osas Austria võlgu,

1) Fenwick, 120

2) Fenwick - 120

3) Zimmerman, 89

81
 mis olid kindlustatud raudteedega või mõne
 liigi riigi sissetulekutega, üle võtma. Muu
 võlg, mis polnud kindlustatud sissetulekutega,
 tuli jagamisele nimetatud kahe riigi vahel
 vastavalt maa-ala maksuvõrmele, mille
 kindlaksmääramine jäeti reparatsioonikomis-
 joni hooleks, kusjuures võlasummana arves-
 tati nende seis 28. juulil 1914. a. Austria sõja-
 võlgu ei võetud arvesse.

Nüüd näeme, et rahvusvahelise õiguse teo-
 reetikud selles küsimuses on võrdlemissi üks-
 mused. Praktikas esineb küllalt erandid
 nagu üldise võlgade küsimuses.

Suuremad raskused tulevad ilmista hä-
 rinud riigi võlgade suhtes. Kõik katsed
 asja loomusest või eratõiguse süsteemist tu-
 letatud reeglite tarvitamisega suhtessori
 vastutuse ulatust määrata ei ole õnnes-
 tunnud. Samuti ka kõik katsed võlgade üle-
 võtmist kohuslikuks teha on nurjunud,
 kuigi kirjanduses seda väga mitmekesialt
 on püütud põhjendada. Praksisel see süa-

82
 mitte vaid poliitilistel ja muul koalutlusel
 ja sageli välistel mõjutustel. Eriti selge
 on see riikide kokkusuulamisel ja tükeldu-
 misel, sest siin vajavad need riigid vul-
 teiste riikide tunnustust. Samuti totaal-
 anneksiooni ja riikide lagunemisel aine-
 liselt kahjustatud riigid ei jää erapoo-
 turiks päältraatajaks, sest võlausaldajate
 kohustusliku võlgniku kadumisest tekkinud
 ju on formaalse õigusvaate seisukohalt
 lubamata. Ehk küll võlad mitmet lüki
 on (nagu valitsumisvõlad, finantsvõlad jne), ei
 põhjusta nad õiguslikult mitmesugust kä-
 sitlust: kõik need võlad on samal viisil
 suhtsesiooni maa-ala huvides tehtud on
 ühesuguselt sellega ühenduses ja kõikide
 juures algeline kohustuslike subjekt ära
 langenud. Ka beneficium inventarii ei
 saa siin sellepärast põhimõtteliselt kõne
 alla tulla.¹⁾

Kokkuvõttes võib öelda, et võlgade ülv-
 võtmiseks kohustust ipso iure olemas ei

¹⁾ Schoenborn, 588.

ole. Prantsuses on aga võlgade üleminek tavaline nähe. Vastavalt sellele väidab Schoenborn, et „prantsuses, vähemalt Euroopa kontinendil võlgade üleminek suhtsessorile reegli moodustab“. Samal ajal ta märgib, et Inglise prantsuses veel kuni siamaani pole seda põhjapanevat õigusloku raadet omaks võtnud! Eelkirjutud artikli lõpus Schoenborn avaldab arvamusist, et varsti rahvusvahelises õiguses ühtlasele arvamisele jõutakse ja kontinentaal-Euroopa prantsuse tulevikus üldiselt valitsevaks saab. Kahjuks aga käesoleva aasta sündmused näitavad, et see aeg veel kätte jõudnud ei ole. Müncheni kokkulepe otsustades Sudeedimaa ülemineku küsimuse, samal ajal aga ei räägi võlgadest sõnagi. Tõenäoliselt ei võta Saksa-maa neid üle. Ning kahjuks ei võinud Chamberlain ja Daladier Bismarcki vüsi oelda, et kesk maa-alaga ka osa võlgu ülevõtma peab:

1) Schoenborn, 588.

AUHINNATÖÖ

392 204

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 01155805 5